

MUZEJSKI VJESNIK 5

GLASILO MUZEJA

SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

**MUZEJSKI VJESNIK
GLASILO MUZEJSKOG DRUŠTVA SJEVEROZAPADNE
HRVATSKE**

(Čakovec, Grabrovnica, Kalinovec, Koprivnica, Križevci, Trakošćan,
Varaždin, Varaždinske Toplice i Virje)

UREDNIŠTVO

Marina Šimek (glavni i odgovorni urednik), Darko Sačić, Miroslav
Klemm, Dragutin Feletar, Marijan Špoljar, Branimir Šimek
(tehnički urednik)

Muzejski vjesnik izlazi povremeno, a najmanje jednom godišnje.
Rukopise ne honoriramo i ne vraćamo. Časopis solidarno financi-
raju muzeji sjeverozapadne Hrvatske.

NAKLADNIK

Gradski muzej Varaždin

ZA NAKLADNIKA

Jasna Tomičić

TISAK

NIŠRO Varaždin, naklada 800 komada

BROJ 5 — VELJAČA 1982.

GOD. V.

Za sadržaj priloga odgovaraju autori

SADRŽAJ

MUZEJ I ŠKOLA

- Marijan Špoljar: Muzej i škola 3
— Antun Kozina: Etnografsko blago u osnovnim školama
krapinskog kraja i njegova zaštita 6

STRUČNI ČLANCI

- Zorko Marković: Nekoliko arheoloških bilježaka iz sjeve-
rozapadne Hrvatske 11
— Zoran Homen: Novi kasnobrončanodobni lokalitet u Kri-
ževcima 18
— Marina Šimek: Nekoliko nalaza iz halštatske zemunice u
Sigecu 25
— Josip Vidović: Arheološko istraživanje starijeg željeznog
doba u Međimurju 34
— Željko Tomičić: Arheološka istraživanja antičke nekropole
kod sela Trnovčaka u Međimurju 41
— Željko Tomičić: Rezultati arheoloških terenskih rekognos-
ciranja Međimurja u 1981. godini (antika i srednji vijek) . 48
— Tomislav Đurić: Stanje srednjovjekovnih gradina u sje-
verozapadnoj Hrvatskoj (II) 55
— Antun Kozina: Numizmatički nalaz iz ruševina Trikraljske
kapele na Tkalcima — Krapina 61
— Ljubica Ramušćak: Ansambl ruralne arhitekture u Selnici 63
— Libuše Kašpar: Neki etnološki izvori iz dnevnika Ivana
Kukuljevića 67
— Vladimir Kidišević: Konzervacija slika iz fundusa varaž-
dinskog muzeja 71

LIČNOSTI

- Antica Bregović: Franjo Košćec — osnivač Entomološkog
odjela Gradskog muzeja Varaždin 77
— Marijan Špoljar: In memoriam Stjepan Kukec 80
— Zorko Marković: In memoriam Dr. Stojan Dimitrijević . 81
— Tomislav Đurić: Umjesto »In memoriam« Dasenu Vrsa-
loviću 83
— Marina Šimek: Sjećanje — Dragutin Galina 85

VIJESTI

- Željko Tomičić: Novosti u antičkoj zbirci Arheološkog odjela Muzeja Međimurja Čakovec 89
- Damir Brzović — Branko Begović: Novootkriveni srednjovjekovni lokalitet kod Otrovanca 91
- Jasna Tomičić: Galerija slika Varaždin otvorena po treći put 93
- Miroslav Klemm: Izložba »Osam stoljeća Varaždina« u Gradskom muzeju Varaždin 96
- Franjo Horvatić: Zbirka NOB-a u Velikom Pogancu 97
- Dragutin Feletar: Informacija o nekim knjigama izdanim u Podravini 1981. 99
- Marijan Špoljar: U povodu savjetovanja »Suvremenost kao muzeološka tema za budućnost« 101
- Zorko Marković: Uz simpozij o Vojnoj krajini i njezinom sjedinjenju s građanskom Hrvatskom 102
- Libuše Kašpar: Savjetovanje etnologa u Ormožu 104
- Libuše Kašpar: XVII savjetovanje etnologa u Neumu 105

AKCIJE

- pripremili Miroslav Klemm i Marina Šimek 109

NEKOLIKO NALAZIŠTA IZ HALŠTATSKE ZEMUNICE U SIGECU

Tokom listopada 1981. godine nastavljeni su istraživački radovi na naselju starijeg željeznog doba u selu Sigetec nedaleko Ludbrega, koji su započeli probnim sondiranjem 1979. godine. O osnovnim karakteristikama naselja, koje je situirano na prostranom prirodnom uzvišenju uz korito Bednje, već je u nekoliko navrata bilo riječi (ŠIMEK, 1980; 1981), pa ću stoga na ovom mjestu samo podsjetiti na činjenicu da je na lokalitetu Loke-Kroglice pronađen arheološki materijal starijeg željeznog doba, mlađeg željeznog doba i srednjeg vijeka, a unutar nekih objekata kasnoantički novac. Dok nalazi starijeg željeznog doba i srednjeg vijeka potječu iz ukopanih objekata, a tek manji broj je sakupljen po površini, materijal keltsko-latenske pripadnosti predstavljaju isključivo površinski nalazi.

Rezultati trogodišnjih iskopavanja, usmjerenih na najviši dio nalazišta i na blagu padinu istočno od ovog platoa pokazali su da su gornji slojevi nalazišta uništeni, te da bi kod budućih kampanja trebalo računati na istraživanja samo najdubljih, još sačuvanih dijelova ukopanih objekata, što bi međutim također bilo od ne malog značaja s obzirom na opću, nezadovoljavajuću sliku istraženosti željeznodobnih naselja u sjevernoj Hrvatskoj.

Međutim, jedna probna sonda iskopana tokom jesenske kampanje 1981. godine na najzapadnijem rubu lokaliteta predstavlja možda početak i temelj našeg poznavanja stambene arhitekture ovog naselja. Radeći na parceli Busija Andrije iz Apatije, otvorili smo na blagoj istočnoj padini nalazišta 2 bloka, ukupne površine 63 m², na kojoj smo površini istražili 4 prehistorijske jame sa materijalom starijeg željeznog doba, 2 jame sa materijalom srednjeg vijeka, te konstatirali i dokumentirali tragove 10 drvenih stupova. Oni su činili konstrukciju nekog nadzemnog objekta, koji nažalost nije sačuvan, pa zbog toga ne možemo niti odrediti njegovu vremensku pripadnost. Osim spomenutih istražnih blokova otvorili smo i jednu probnu sondu dimenzija 2 m × 6 m na najzapadnijem dijelu nalazišta, odnosno na mjestu gdje se povišeni dio terena strmo spušta prema Bednji, pošto smo smatrali da bismo upravo na ovom rubnom dijelu platoa mogli uočiti neke, još u prehistoriji vršene intervencije, nasipavanja ili učvršćivanja fortifikacijskog karaktera. Međutim naša sonda nije

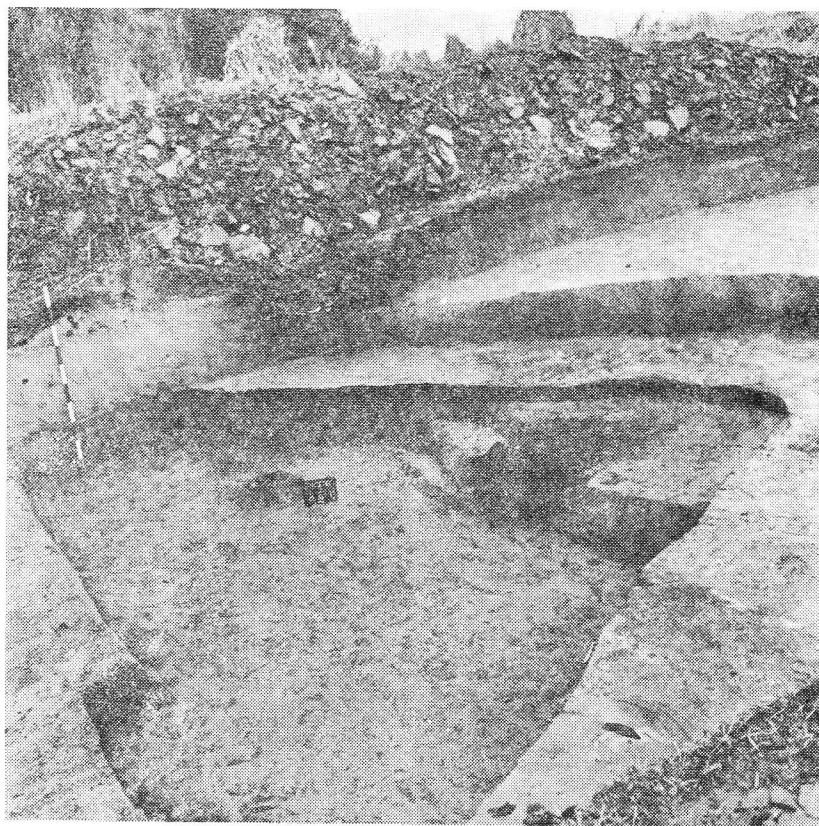
pokazala tragove takvih zahvata, ali nam je otkrila jedan novi, isto tako zanimljiv detalj; probnom sondom »uhvatili« smo dio zemunice starijeg željeznog doba, dakle prvog sačuvanog stambenog objekta na ovom lokalitetu.

Nakon širenja, konačne dimenzije sonde bile su 4,5 m × 7,5 m (koliko nam je dozvoljavala širina parcele), a skoro cijelom tom istražnom površinom obuhvatili smo cca 1/3 velike zemunice (sl. 1). Dakle, rezultati ovih posljednjih istraživanja (1981. god.) navode na zaključak, da bismo budućim istraživanjima najzapadnijeg dijela lokaliteta mogli otkriti još nekoliko u potpunosti sačuvanih objekata — jama i zemunica. Našu pretpostavku potkrepljuje i činjenica da se ovaj rubni dio platoa, zbog velike strmine, ne obrađuje mehanizacijom, pa će vjerojatno jedino taj dio i dati kompletnu arheološku sliku nalazišta sa neporemećenim slojevima. Od posebne bi važnosti bili eventualni novi nalazi stambenih objekata, jer bi upravo oni omogućili stvaranje cjelovite slike halštatskog naselja u današnjem Sigecu.

No, primarni nam je zadatak da zemunicu, koju smo počeli istraživati, ove godine istražimo do kraja, odnosno da dio koji smo obuhvatili probnom sondom ispitamo do dna (što zbog raznih okolnosti nije bilo moguće učiniti u jesen 1981.) (sl. 2), te da novim sondama obuhvatimo cijelu površinu kuće. Na taj način raspolagali bismo podacima i materijalom iz prve sistematski istražene zemunice starijeg željeznog doba sjeverne Hrvatske. Već i na ovom, s obzirom na pretpostavljenu površinu cijele kuće, manjem istraženom dijelu naišli smo na mnoštvo arheoloških nalaza. Glavninu nalaza čini gruba kućna keramika, nađena je i fina crna halštatska keramika, nekoliko kamenih nalaza (kamen sa tragovima upotrebe, kameni brus, komadi rascijepanog kamena), vrlo malo metala (bronca i željezo), mnoštvo kostiju životinja koje su čovjeku služile kao hrana, nekoliko piramidalnih utega, komadi kućnog maza, te dio nekog keramičkog, dekoriranog predmeta nepoznate namjene.

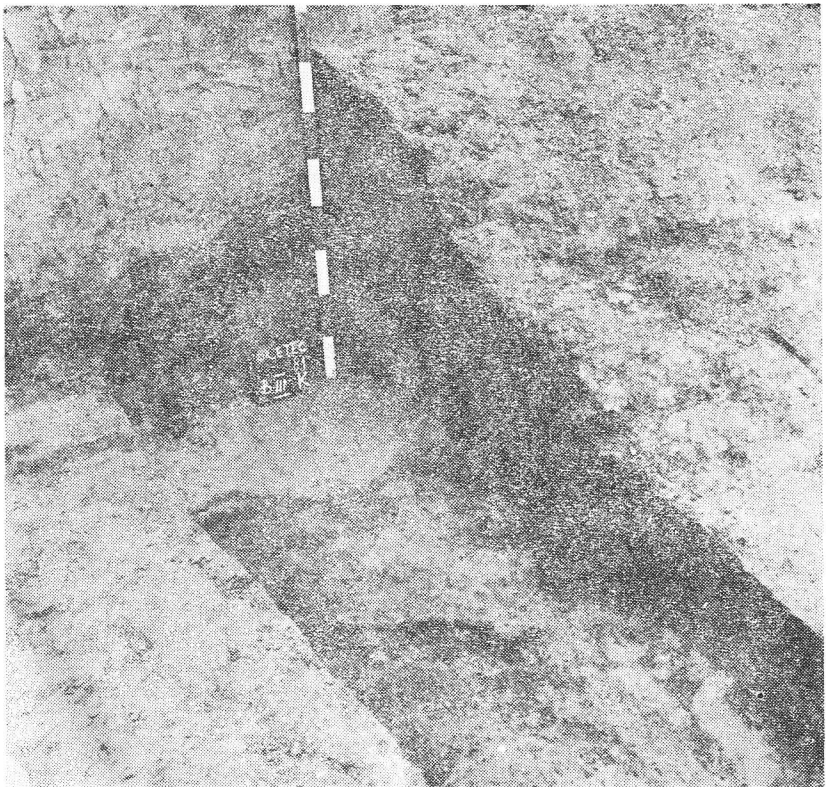
U ovom kratkom pregledu osvrnut ću se na samo nekoliko fragmenata fine crne keramike koja potječe iz zemunice, uz napomenu da materijal iskopan 1981. godine još nije obrađen.

U gornjem sloju zemunice nađene su dvije male životinjske protome, koje su kao dekorativni elementi pripadale nekoj halštatskoj posudi (T-I, 1, 2). S obzirom da najnoviji nalazi još nisu sređeni, za sada nije moguće ni pretpostaviti oblik posude na koju su bile aplicirane. Glavice su izrađene iz dobro pročišćene gline, crne su boje, grafitirane, a s obzirom na krajnju stilizaciju nije moguće odrediti predstavljaju li one glave goveda ili pak jelena. Sto-

Sl. 1: zemunica u toku istraživanja

ga bi primjerci iz Sigeca, inače prvi nalazi životinjskih protona na varaždinskom području, pripadali 3. skupini osnovne podjele, a u nju spadaju protome neodređene vrste (DULAR, 1978, 85). Skupina minijturnih shematiziranih životinjskih glava stoji na kraju razvoja ove vrste aplikacija, tipičnih za starije željezno doba istočnoalpskog prostora. Posude sa apliciranim životinjskim glavama predstavljaju jednu od karakterističnih pojava unutar materijalne kulture starijeg željeznog doba na istočnoalpskom području i s njim povezanoj jugozapadnoj Slovačkoj, zapadnoj Transdanubiji, te na prostoru jugoistočnih Alpa i Slavoniji (SIEGFRIED-WEISS, 1979, 19, karta 1. Iako se njihovi zač-

Sl. 2: probni rov u zemunici

ci naziru već u široko rasprostranjenim posudama u obliku životinja iz vremena kulture polja sa žarama, ipak njihov razvoj kroz starije željezno doba, ograničen na jedno uže područje, možemo tek u manjoj mjeri vezati uz tradiciju kulture žarnih polja. Odlučujući će međutim biti utjecaji iz Sredozemlja, kako je to u svojem radu pokazala A. Siegfried-Weiss. No, bez obzira na poticanje i njihovo porijeklo, razvoj je tekao od posuda u obliku životinja, preko posuda sa apliciranim, realistično izrađenim glavama, do sasvim pojednostavljenih aplikacija, koje se mogu nalaziti na različitim dijelovima posuda: na trbuhu, na ramenu, na rubu posude, ili pak na ručki. Isto tako posude sa apliciranim životinjskim protomama mogu biti različitih oblika, što znači da ova vrsta dekoracije nije strogo vezana uz određene forme.

Dvije životinjske glavice iz Sigeca imaju paralele s obzirom na dimenzije i krajnju stilizaciju u nalazima sa susjednog slovenskog prostora, npr. iz Šmarjete (STARE, 1973, T. 41 : 13), identično su oblikovane protome na nekoliko posuda iz grobova u tumulima u Libni (GUŠTIN, 1976, T. 24 : 22; T. 26 : 5; T. 35 : 16; T. 40 : 3), zatim iz tumula III sa Kandije u Novom Mestu (KNEZ, 1971, sl. 56), te iz tumula 51 iz Forstwalda (DOBIAT, 1980, T. 42 : 8) i tumula 2 iz Tschoneggerfranzla (DOBIAT, 1980, T. 54 : 4), te iz okolice Wiesa (PITTIONI, 1954, sl. 430 i 433). Već smo spomenuli da vrlo shematizirani i po dimenzijama manji primjerci životinjskih protoma stoje na kraju razvojnog puta ove vrste dekorativnih elemenata, pa pretpostavljamo da bismo i naša dva nalaza, koji su vjerojatno pripadali istoj posudi, mogli okvirno dadirati u Ha D period.

Na kraju spomenimo da za sada ne možemo zaključiti da li su životinjske glavice iz Sigeca ukrašavale trbuh, odnosno rame neke posude, ili su možda bile aplicirane na njezinu ručku. Možda ćemo to moći pretpostaviti nakon temeljnog pregleda i obrade kompletnog keramičkog materijala iz zemunice.

Drugi sličan nalaz predstavlja keramička ptica, izrađena iz fine gline, crne boje (T-I, 23). Prvobitno je ukrašavala neku posudu svakako kvalitetnije izrade, koja bi također pripadala grupi posuda ukrašenih aplikacijama u obliku životinja. Plastično-figuralni ukrasi u obliku ptice mogli su se nalaziti na ramenu ili rubu posude, ili pak su mogli imati funkciju drške na keramičkom poklopcu. Poklopac iz Pillichsdorfa imao je osim drške u obliku ptice, još i niz plastično izvedenih ptica na svom rubu (SIEGFRIED-WEISS, 1980, 82, T. 12 : 3). Unutar istočnoalpskog kulturnog

kruga poznati su nalazi 6 poklopaca sa drškama u obliku ptice iz nekropole Nove Košariske, zatim sličan poklopac iz tumula 2 iz Somlovasarhelya (SIEGFRIED-WEISS, 1980, 82), a na našem području bismo s nalazom iz Sigeca mogli vezati posudu ukrašenu pticama iz tumula u Dvorišću u Međimurju (neobjavljeno). Motiv ptice kao dekorativnog elementa vuče svoje porijeklo još iz kulture polja sa žarama, gdje je ptica, odnosno ptičja protoma imala određenu simboliku. U peridu starijeg željeznog doba figuralni prikaz ptice vezane uz keramiku nešto je rijedi od npr. protoma goveda ili jelena, ali je to motiv koji je sada tipičan za toreutiku (DOBIAT, 1980, T. A2 : 11; A7 : 1,2; A8 : 1a, 2a).

Na donjem dijelu našeg nalaza jasno je vidljiv čep, na koji se u istoj osi nastavlja prikaz ptice, pa je vrlo vjerojatno da se ona nalazila na njegovom vrhu, dakle u funkciji drške. O dataciji nalaza iz zemunice u Sigecu moći ćemo sa većom sigurnošću nešto više reći tek nakon obrade materijala, no spomenimo da se većina nalaza keramike ukrašene plastičnim prikazom ptice (ukoliko potječe iz zatvorenih cjelina) datira u Ha C period.

Osim već spomenutih nalaza izdvojena je za sada iz cjelokupnog arheološkog materijala iz zemunice tek manja grupa keramičkih fragmenata, koji svi redom pripadaju luksuznijim posudama, lijepe izrade, izrađenim iz dobro pročišćene gline. To su fragmenti crne keramike, koja je u nekim slučajevima bila grafitirana, a ulomci koje smo izdvojili nose ukras. Ukras je izveden plitkim kaneliranjem površine trbuha, a kanelure su uske, paralelne i okomite, ili pak takve sasma plitke i uske kanelure tvore motiv visećih trokutova. Na fragmentu na T. I, 5 okomite su kanelure, koje popunjavaju prostor između isto tako postavljenih plastičnih rebara, smjenjuju sa visećim trokutovima. Na nekoliko ulomaka vidljive su široke, sasma plitke, vodoravne kanelure. One se nalaze i na fragmentu koji je ukrašen motivom međusobno povezanih trokutova izvedenih utiskivanjem okruglim, na vrhu zaobljenim instrumentom (T. II, 2).

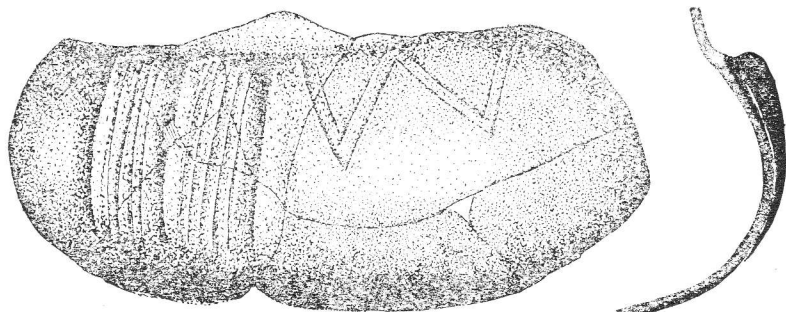
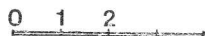
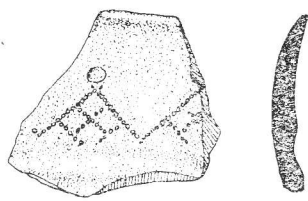
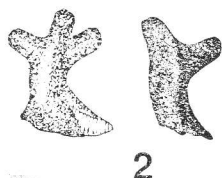
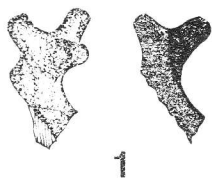
Dva ulomka koji međutim ne pripadaju istoj posudi, ukrašena su na identičan način (T. II, 1,3); ponovo se radi o varijanti visećih trokutova, ali su oni izvedeni vjerojatno instrumentom u obliku češlja. Otisci instrumenta su dugoljasti ali kratki i ne suviše duboki. I na kraju izdvajamo fragment vratnog dijela crne, lijepo izrađene posude, koja je ispod rubnog dijela bila ukrašena motivom rombova (T. I, 4). Svaki je romb bio podijeljen na 4 manja romba. Iznad vrha jedinog cijelo vidljivog motiva dekoracije nalazi se urezani kružić. I ovaj je ukras izveden utiskivanjem

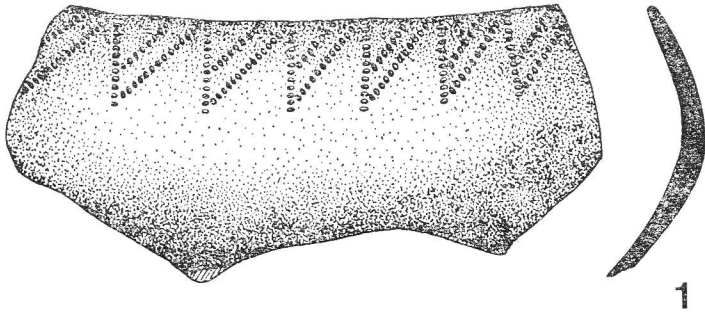
nekog instrumenta u obliku. češlja. Zupci su ostavljali sitne, duboke, nepravilno četvrtaste otiske.

Pošto tek predstoji sređivanje i obrada najnovijih nalaza, vjerujemo da će i ova prva informacija o materijalu iz zemunice uskoro biti proširena novim podacima.

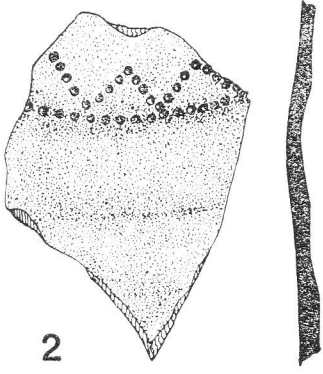
L I T E R A T U R A:

1. DOBIAT Claus, 1980 — Das hallstattzeitliche Graberfeld von Klein-klein und seine Keramik, Schild von Steier, Beiheft 1, Graz;
2. DULAR Anja, 1978 — Okras živalskih glav na posodah halštatskega obdobja Slovenije. Arheološki vestnik 29, Ljubljana, 85 — 95;
3. GUSTIN Mitja, 1976 — Libna, Brežice;
4. KNEZ Tone, 1971 — Prazgodovina Novega Mesta. Katalog, Novo Mesto;
5. PITTIONI Richard, 1954 — Urgeschichte des osterreichischen Raumes. Wien;
6. SIEGFRIED-WEISS Anita, 1980 — Der Ostalpenraum in der Halstattzeit und seine Beziehungen zum Mittelmeergebiet. Hamburger Beitrage zur Archaologie 6, Hamburg;
7. STARE Vida 1973 — Prazgodovina Šmarjete. Katalogi in Monografije 10, Ljubljana;
8. ŠIMEK Marina, 1980 — Sigetec, Ludbreg — višeslojno naselje iz starijeg i mlađeg gvozdenog doba. Arheološki pregled 21, Beograd, 47—49;
9. 1981 — Sigetec, Ludbreg — naselje starijeg željeznog doba. Arheološki pregled 22 (u tisku), Beograd;

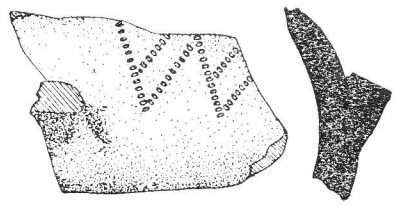

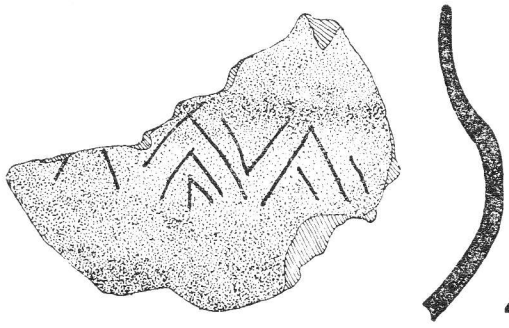
1

2

3

4

